

BEKTAŞILIK ÖĞRETİSİNDE TERİM VE KAVRAMLAR

Cem ERDEM¹
Tazegöl DEMİR²

*BektaŐiyem Alevi Hak
İçim dışım Ehlibeyt pâk
Pirim Hünkâr Bektaş'tır bak
Ercan Babam er soyumuz*

ÖZET

Bu çalışma, Bektaşi tarikatına mensup Ali Haydar Ercan Dede Baba'nın, kendisinden önceki mürişlerin ve yol ulularının düşünüş ve inanç yapılarını, tarikat içinde kullanılan temel terimlere yüklediği anlamları kaynaklardan ve sözlü gelenekten de faydalanarak anlattığı bilgileri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bektaşilik, tarikat, Bektaşilik kavramları, Ali Haydar Ercan Dede Baba.

THE TERMS AND CONCEPTS İN BEKTAŞİ DOCTRİNE

ABSTRACT

This study includes the information which Ali Haydar Ercan Dede Baba, who is a member of Bektashi sect, gave by benefitting from the sources and oral tradition, and this information is about the faith and thought structures of previous sheikhs and the great people and the meanings attributed to the terms that are used in the religious order.

Key Words: Bektashism, Religious order, Bektashim terms, Ali Haydar Ercan Dede Baba

GİRİŐ

Araştırma, Bektaşi tarikatına mensup Ali Haydar Ercan Dede Baba'ya ait defterlerden elde edilen bilgilere göre hazırlanmış bir çalıŐmadır. Bu defterlerin içeriğinin, bir gelenek dâhilinde ve ardalık esasına göre şekillendiği dikkat çekmektedir. Ali Haydar Ercan

1 Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi.

2 Arş. Gör. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi.

Dedebaba, dünyadaki tüm Bektaşilerin ruhani lideri olarak kendisinden önceki mürşitlerin ve yol ulularının düşünüş ve inanç yapılarını bu defterlere aktarmıştır. Aynı zamanda anı niteliği taşıdığını söyleyebileceğimiz bu defterlerde, yol gereklerine ve ayinlerine dair hassasiyetlerin özellikle vurgulandığını görmekteyiz. Defterlerin oluşturulmasındaki temel amaç tarikat erbabına temel öğretileri aktarma ihtiyacıdır. Özellikle bu amaç doğrultusunda bu defterlerin tamamı veya bir bölümünün kopyalanarak tarikat mensuplarına dağıtıldığı belirtilmiştir. Temel Alevi kaynaklarından yararlanmanın yanında sözlü gelenek dâhilinde şekillenmiş tanımlar, defterlerdeki bilgi bütünü oluşturmaktadır. Buna uygun olarak, bir kavrama ait birden çok tanımla karşılaşılması farklı kaynaklardan edinilen bilgilerin ön kabul olarak alındığını ortaya koymaktadır.

Ali Haydar Ercan Dedebaba'ya ait bilgiler Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi'nde bulunan dört kopya nüsha defterden elde edilen bilgiler doğrultusunda şekillenmiştir. Alevi-Bektaşiliğe ait temel terimler ve bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. "Dedebaba" makamı Bektaşilik içerisinde ulaşılacak en yüce irşat makamıdır. 20 ve 21. yüzyılda, dünya Bektaşiliğinin en büyük ruhani lideri olan Ali Haydar Ercan Dedebaba'nın bizzat kendi kalemıyla vücut bulan tarikat kavramları, Bektaşiliği derinlemesine ve doğru tespitlerle anlamak ve yorumlamak bakımından önemlidir. Bektaşiliğin temel kavramlarının ele alınmasına özen gösterilen bu çalışma, bir Bektaşî Dedebabası tarafından yorumlanması bakımından ayrıca bir öneme sahiptir. Terimler ve kavramlar bir Bektaşîde şekillenmesi istenen düşünüş biçimiyle; samimi, akıcı ve yalın sayılabilecek bir üslupta aktarılmıştır. Bektaşî terimleriyle ilgili bilgilere geçmeden önce Haydar Ercan Dedebaba'nın kısa bir özgeçmişini vermekte fayda vardır.

Haydar Ercan Dedebaba'nın Özgeçmişî

20 Nisan 1936 da İzmir'de doğmuştur. Annesi Emine Ercan, babası Hacı Ali Ercan Baba'dır. Dedesi Abidin Ali, Hacı Ali Türabi Dedebaba'dan el almıştır. Amcası Mehmet Türabi Ercan Baba da dahil, yolu Hacı Ali Türabi Dedebaba'dan gelmektedir.

İlkokul öğreniminin ardından iş hayatına çıraklıkla başlamıştır. 1956 yılında Elazığ ağır bakımda 24 ay asker olarak tornacılık yapmıştır. 1959 yılında Hatice Gülümser ile evlenmiş, bu evliliğinden iki çocuğu olmuştur. 1964 yılında Kemeraltı'nda kuyumculuğa başlamış ve 1997 yılında bu işyerini kapatmıştır.

1965 yılında, Tire Ali baba dergahında Hulusi Kıvrık Baba'dan nasip almış, 1975 yılında yine Tire'de Ali Baba dergahında, Halife Hasan Balım Baba'dan dervişlik hırkası giymiştir. 1983 yılında Hacı Bektaş'ta Doç. Dr. Bedri Noyan Dedebaba'dan Babalık icazetnamesi almış, 1993 yılında İzmir'de yine Bedri Noyan Dedebaba'dan Hilafetname alarak, Halifebaba olmuştur.

06.01.1997 tarihinde **Bedri Noyan Dedebaba** hakka yürüyünce 12.12.1997 tarihinde İzmir'de yapılan Dedebabalık seçiminde, Haydar Ercan yeni Dedebaba sıfatıyla Hacı Bektaş Veli postnişini olarak göreve getirilmiştir.

Bektaşî Öğretisindeki Temel Kavramlar

Bektaşî tarikatına mensup olanlar, burada kullanılan simgelerin her birine kendilerine göre bir anlam yüklerler. Bu anlamların kullanım gerekçesi tarikatla ve onun algı dünyasıyla ilgili olduğu bilinmelidir. Çalışmada bazı kavram ve simgelerin her birinin, bir Bektaşî tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaya çalışacağız.

Bektaşî: Yüce Kur'an'ın bütün buyruklarına gerçek anlamıyla uyan kimsedir. Cihad-ı Ekber ile meşguldür. En büyük savaşla nefesine hâkim olmak ve masivadan el çekmekle uğraşan kimsedir. Bektaşiler, şefkate güneş gibi, cömertlikte; su gibi, alçak gönüllülükte; toprak gibi örtmekte de ayıpları gece gibi ol derler. Yolun aslı ise fenafillâh olup mistik anlamda Fakr-ı benimsemek ve bollukları terktir. Kilidi muhabbettir, yemişi marifettir. Gevheri miskinlik yumuşaklıktır.

Bektaşîlik: Esası aşktır. Vahdette bu aşkın visal noktasıdır. Kâinata hüküm eden (cemaldır) Mutlak güzelliiktir. Dünyanın en güzel insanı da Şah Ali'dir. Ali, Allah'ın cemalidir. Kâinatın kendisinde görüldüğü aynadır. Hz. Peygamber bu yüzden Şah Ali'ye âşık olmuş bütün hakikati Ali'nin cemalinde görmüştür. Bektaşîlik felsefesinin yaşama yolu zevk yolu insani sevgi birlik ve aşk yoludur. Bektaşîlik, faziletter serçemesi şah Ali'dir İlim avf ihsan Ali'ye vergidir. O yemez yedirir. Bektaşîlik Hak insan yoludur. Bektaşiler ariftir ve kâmindirler. Aleviliği de kapsamıştır ve Hacı Bektaşî Velî Hazretlerine büyük saygı ile bağlıdır. Bektaşîlik belli kuralları ve hiyerarşik örgütsel yapısı disiplini olan Sünni olanları da belli ritüellerden (ıkrar törenlerinden) geçirerek katılabilecekleri bir öğretî tarikatıdır. Müslümanlığın özüdür. Dinde, ahlakta düşünüş; inanışta Türklük insanı demektir. İnsanlık sözünde ise sevgi kasti vardır. Bütün çabalarda tek silah aşktır. Aşk her nesneye sâridir. Bektaşî Allah'a korkulacak bir varlık olarak değil sevicecek bir varlık olarak bakar. Her iyi ahlaklı hak aşığı Bektaşî'dir. Bektaşîlik; okumak, düşünmek, kendine ait fikir sahibi olmak, çıkar gözeterek ve korkutarak zorlayarak düşündüğünden başka türlü hareket edenlere baş eğmemektir. Bektaşî ahlakı, dünyanın en terbiyeli, edepli, hak sayar, zarif insanıdır. Bektaşî nazenin, ince ruhlu insan demektir.

Teslim Taşı: On iki girintilidir. Boyuna asılır. Dört örgü, dört kapıyı temsil eder. Pir evinde ve dergâhlarda görmek mümkündür. Balım taşı hareli nice güzel renkleri vardır. Balgamî ve Necef taşından yapılır. Üzerinde "Nad-ı- Ali" duası vardır. Bektaşî törenlerinde teslim taşı tekbirinde Hz. Musa esasını taşa vurup on iki kaynak hâlinde su çıkardığı ayet okunur. (Bakara suresi, Ayet 69). Teslim taşının derisi, İsmail için kurban derisine işarettir. Kaytanı ise Hallac-ı Mansur'un ipine işarettir. Üst habbe İmam Hasan; alt habbe İmam Hüseyin'e işarettir. On iki terkeler, On iki imam efendimize; taşın dış yüzü Hatice-tül Kübra'ya; taşın iç yüzü Fatıma-tüz Zehra'ya; kaytanın alt tarafı ise dört halk dört kapıdır. Bektaşîlikte Teslim taşının on iki çıkıntılı olması Yüce Tanrı'ya teslim olmayı, onun her takdirine razılık ve On iki imamın feyizli, nurlu yolunda birer coşkun pınar gibi bereketli ruh yüceliği ve uğur için takılır. Teslim taşının kayışı Nesimi Baba, kaytanı Dar-Mansur'dandır; yani Hallac-ı Mansur'un darağacının ifadesindedir.

Palheng Taşı: Farsçada dizgin bir suçluyu bağlamakta kullanılan kement, tazılara da takılır. Dervişlerin gönüllerini Tanrı'ya bağlamaya yarar. Yani taşın anlamına da gelir. Palheng, teslim taşında olduğu gibi on iki çıkıntılıdır. 12-15 cm çapında değerli taşlardır. Yumurtamsı veya yarım küre Necef taşı, yemen taşıdır. Palheng taşı; Abdallar, Haydariler ve Bektaşilerde vardır. Bektaşilerde sadece irşat aşamasına yükselmiş olanlar kullanır, kemer üstünde bele bağlanır. Taş biraz solunda tutulur. Bu taş, Hz Muhammed'in aç yattığında midesi üzerine taş bastırarak açlığını geçirmesinin sembolüdür. "Hz Muhammed, Hz Ali ve soyu yüce olan On İki İmam senin nefsin üzere kontroledir." Ona göre davran, anlamını verir. Bab-ı Palheng, pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş Veli nurundandır. Palhengi kuşanmadan murat, eline beline eteğine pâk olmaktır. Palhengin pâki: Hünkâr Hacı Bektaş Veli mücerred-i pâk olup çektiğinden çeken kardeşler eline, beline, eteğine pak olanlar çeksinler diye emretmiştir. Palhengin Küfri, Belinde olan nutfeyi rızasız yere dökmeye ve müte ehil olmak dilersen fariğ ol. Palhengin imanı, Erenlerin her nutkuna ayin ve erkânına ikrar ve iman eylemektir. Palhengi kuşandığın mahalde "La havle vela kuvvete illa bilah-il ali-yyül azim" ve iki uçlarını dövünce "Ya Sabur" okunur. Çözünce "Ya Settar" okunur. Palheng belinde iken haram lokma yersen erenler dergâhında merdud olursun, mücerred-i pâklikten çıkarsın.

Palhengin ayinesi âşığın cemalidir ve üstünde "Kul hüv Allah-ü ahad Allah-üs samed" ve altında "Ya Hayyu ve Ya Kayyum ya Zül Celal-i vel ikram" ve deliğinde "lem yelid velem yuled velem yekün lehü küfüven ahad" ve burçlarında "subhaneke inni küñü min ez zalimin" yazılıdır.

İmam Caferi Sadık Hazretlerine izafe edilen Fakr-name'de (y.32) Palheng hakkında, "Tennure ve Palheng yediler ve kırklardandır. O palhengin kenarı yedi gerektir. Onun için ki Hak Ta-âla gökleri ve yerleri yedişer yarattı. İklim ve yıldızı yedi yarattı. "Halak-a seb-a semavat-in ve minel arz-i mislehünne" (65 Talak suresi Ayet 12) Hak ta-ala yedi kat göğü ve yerde de onun mislini yaratan Allah'tır. Âdemin yedi azasının her birine secde olundu Pes malum oldu ki yedi gizli gerektir." ifadeleri yer alır.

Fakr-namedeki Palhengin kenarının yedi köşeli olması gerektiği kayıta bu da yedinci imam ile ilgili Kur'an'daki yedi kat gök, yedi kat yer, yedi seyyare ve yedi aza ile orantısı var. Yedi aza secde edilişte yere değen yedi uzuvdur.

Bel bağlamak: Yedi bendir, her bende fayda hâsıl olur. Yedi nesne bağlanır, yedi nesne açılır.

1. Bahıllığı (Hasisliği, Cimriliği) bağlanır, sahaveti (cömertliği) açılır.
2. Gazabı (kızgınlığı) bağlanır, hilmi (yumuşaklığı) açılır.
3. Hilesi bağlanır, zühdü açılır.
4. Tokluğu bağlanır, açlığı açılır
5. Şehveti bağlanır, lezzeti açılır
6. Cel-i bağlanır, havfi (korkusu) açılır.
7. Şeytani bağlanır, rahman talebi açılır.
8. Anın belini bu yolda Allah için bağlanır.

Bu yedi nitelikte insan şerefine kazanır ve yedi başlı ejderha gibi olan nefsinin yener ve tevekkül ehli haline gelir.

Mücerretlik: Sadece evlenmemiş olmak anlamında düşünmemek gerekir. Eline, diline, beline, eteğine; yani şehevi duygularına hâkim olmak, bütün kötülüklerden bir kenara çekilebilmek, hakiki mücerretliktir.

Meydan Taşı: Bektaşî meydanında çerağ tahtı yani taht-ı Muhammedî önünde yerden iki veya üç parmak yüksek bir zemin üzerine temiz bir örtü örtülür ve bunun da üstüne büyükçe bir teslim taşı korlar. Çerağ tahtına yapılan niyazlar bunun üzerine yapılır. Buna meydan taşı denir. Bir de Hacı Sultan makamı olarak bilinen ve suçluya ceza makamını temsil eden meydan taşı vardır.

Haydariyye: Eteği belden biraz aşağıda, kolsuz, önü açık bir çeşit yeledir, tennure üstüne ve hırka altına giyilir. Çoğunlukla dervişler giyer ve 12 dikiş sırası vardır. Yakası kıvrımsız, kolsuz ve düğmesizdir. Beyaz, hâki ve kahverengi deve tüyü, açık koyu yeşil, bej kumaşlar tercih edilir.

Habbe: Necef taşı, Yemen taşı gibi değerli taşlardır. Fındık büyüklüğünde gümüş bir zincirle haydariyyeye veya Destegül denilen göğüslerine sağlı sollu takılır. Kişinin kutsal makamları ve yerleri ziyaret sayısını gösterirken en fazla 14 tane takılır. 14 Masumu Pak ise 12 İmam Hazretlerinin çocuk yaşta şehit olan 14 evladıdır. Bektaşîlerin -Atebatı-ı Aliyat-yüce yapıtlar; Necef, Kərbela, Samıra, Horasan'ı dolaşan 12 İmam ve 14 Masum Pak ziyaret edenler ise haydariyenin bu habbelerden belli olur. Sinop'ta (Seyyid Bilal-i) kayıt vardır.

Kamberiyye: Hz Ali'ye çok hizmet eden Kamber'in adına orantılıdır. Kamber, Şah-ı Velayet'in seyisi idi. Hz Ali'nin Düldül adlı binek hayvanının göğsüne inip birleşen kayışlarının ucuna bağlı olan kösteğini sembolize eder. Sadakat ve bağlılığa işarettir. Sorsalar ki Kamberiyye kimden kaldı? Hz Ali'nin düldülünün kösteğidir. Beline kuşanmaktan murat; nefsinin haramdan kösteklemektir. Kamberiyyenin küfrü: hâkim olamadığın bir bele bağlanmaktır (başka bir nüshada cenabet beline bağlanmaktır).

Din: Kulları ilerleme yoluna yönelten ve hedefe ulaştıran ezeli sevdanın şivesinden doğma bir kanundur.

İman: Varlığı var eden kudretin azminin şiddetidir.

Melek: Salt letafet olan ruhtan tecelli eden güzellik hâlleridir.

Şeytan: Nefsimizden meydana çıkan uğursuz kötülüklerdir.

Cin: Uğursuz kötülükleri sevk ve idare eden bir çeşit zekâdır.

Kitap: Gerçek miraca erenlerin ariflerin okuduğu ledün ve evren bilgisidir. Gerçek aşk erinin ilhamlarıyla doğandır.

Mürsel: Gerçek ilhamlarla vicdanına mahkûm nefesine hâkim bir şekilde vücut ikliminin idaresine sahip olanlardır.

Ahret: Yaşayışın muhtaç olduğu yükseliş devrinin sonundaki diğer bir şekle giriştir. Ölüm hâline sonra başlayan ser medeniyet âlemidir.

Kader: Kesâfeti muayyene-i mâhsûsa-yı var eden letafeti fitriyedeki (yaratılıştan olan incelik, hafiflik) varlıktır.

Kazâ: Letafet-i fitriyedeki tecellidir.

Hâyır ve Şerr: İnsan soyundan yaratılış icabı veya gelip geçici olarak meydana çıkan alışkanlık hâlidir. (Ali Naci Baykal Dedebeba ilavesi)

Ölüm Hâli: Hayatın son devresindeki inkişâftır ki bizi muhtaç olduğumuz tekâmüle sevk eder.

İmam Caferi Sadık Efendimiz Hazretleri buyurdu ki:

Tarikatı Naciye’de üç (3) sünnet, yedi (7) farz vardır.

Her müride ve âşığa, her sadığa, her arife ve her talibe bilmek lazımdır.

Evvel sünnet budur ki Zikri Yezdan’ı Hakkı dilinden komaya ve gönlünden ve kalbinden Rabb-ül âlâyı unutmayıp daim zikirde ola

Budur ki bir karındaş ve adaveti var ise kalbinden gidere

Budur ki Mürid-i talip olan kahrına ve her hâline teslim ve razı ol

Farzdan evvelkisi budur ki:

Mürid-i talip olan kimseye her varlığın hak bile erenler sırrını izhar eylemeye; imanını şeytandan nice sakınır ise Tarik-i Naci sırrını dahi öylece sakına namahremden

Farz budur ki sırda ola yani sırrı vilâyâtı saklayıcı ola gördüğün görmeye örtücü ol; görmediğin söylemeye hiçbir vech ile faş etmeye

Yezdan-ı Hakk-ı tefekkür eyleye zira her fesat Yezdan-ı Hakkı unutmamak ve bende-i erenlerden olur. Ol kişi kudreti vilâyâta kul iken sultan olur.

Uğrın dirlik itmektir. Pek sakına ve mürşit, mürebbi hakkını hak bilmiş ola her muradın mürşit mürebbi kademinde bula hicapsız Cemalullaha ana ayan ve beyan ola

Müşahip hakkını ceme getire. Bî- diriğ erenler meydanına götüre. Mürşide boş elle gelmeye. Talibin abdesti olur ki

Halifenden el tutup erenler meydanında pirlar mukabelesinde (Yed-ullah) ikrar edip tövbe kılmaktır.

Tac ve valsa urunup mürşidi üstada özünü yitirip kendi bildiğini terk itmektir. Yol ehline pâymal olmaktadır.

Bektaşilikte Yasaklanmış Nesnelar Hakkında:

Bektaşî düşünüş ve inanışına göre on (10) çeşit insanda korku vardır; şefaaf yoktur.

Bir yandan Hz Muhammed'e salâvat getirir, bir yandan evladına zulmeder.

Gıybet eder, yani birbirinin arkasından söyler.

İlmiyle amil olmaz: Bilgisine uygun iş işlemez.

İbadet etmez: Üzerine düşen görev ve ödevi yapmaz.

Gammazlık eder.

Falcılık, müneccimlik, yıldızlara bakmak yoluyla gaibe hükmedenler.

Hak emri tutanı zemm ve hak rızasına gidene zulmeder. Yani gerçek hak yolda olan için kötü şeyler söyler ve doğru olana zulmeder.

Mürşidi olmayan

Emanete hıyanetlik edenler.

Evlıyayı evliyadan seçenler yani olgun kişileri birbirinden seçenler.

Yol erbabının şartı beştir:

Suci içmeye: Kendini bilmeyecek derecede içki içip sarhoş olmaya.

Yalan söylemeye.

Zina etmeye.

Kumar oynamaya.

Uğruluk, yol kesicilik eşkıyalık etmeye.

Pendname-i Erenler 32 Düstur

Cömertlik edeceğim diye kendini muhtaç hâle düşürmeye, iyiliği yerinde ehlinden başkasına iltifat etmeye.

Tevellayı öğrene muhabbet ede, yardım isteye, rahmet okuya, sohbet ve muhabbete riya karıştırmaya.

Teberrayı öğrene gerekenlerden uzak dura.

Elbiseye aldanıp görünüşe aldanmaktan sakın ve aldanmayıp yüreğinde sevgiye kusrete yer vere, gerçek dost sözünde sadık olmayanla yakınlık ve muhabbet kurmaya.

Hak yolunda irşat için Tanrı'ya arif olanı yeğ tuta.

Kendi yukarısında olanlar daha cahil iseler bile onlara itaat ede, böylece asalet ve cibilliyetini ispat ede.

Genel toplantı yerinde herkes gibi konuşa. Her nesneyi kimseyi hiçbir nesneyi hor ve hakir görmeye. Derece ve mertebesine göre söz söyleye.

Kimseyi yoluna zorlamaya bunu istendiğinde isteyene yap. Kendi sırrını kimseye kimsenin sırrını başkasına açmaya.

Cahil nadan yanında muhabbete girişmeye. Onları doğru yola getirmek için boşa hiç nefes tüketmeye.

Koğu gıybet edenlerle asla görüşmeye.

Olgun insanda zaman iki (2)'dir ve bu Zat'ın gereğindedir. Kamil olan insan gâh denizde yüze gâh çayda boğula.

Ayet doğru hadis gerçek söz ve nefeslerin gerçek anlamlarına (remz ve işaretlerin künhüne) kulak tuta ve bunları aklına yerleştire.

Herkesin zor durumunu onun anlayış kudret asalet ve cibilliyetine göre ve mayasına göre hallede.

Her zorluğa onun tüm gerçek anlamlarını vermeye (Kur'an da gerektikçe icap ettikçe inmiştir.).

Çevrenin tecrübe ve değer ölçüsünden sakına, iktidarını gizleye.

Gerçek ehli ve ahlak ıssı olanlara açıla.

Giyim kuşam yeme içme ev eşyası süsten gösterişten kaçına orta yolda ola her vaktinde imdada yetişe (Asalet budur.).

Çok konuşanla ahbab olmaya (Bilim konuşması dışında.).

Seninle sırf senden yararlanmak için konuşanı ahbab saymaya.

Soysuzdan fayda bekleme.

Olgunluğa sınır yoktur. Olgun kişilerin işine elbisesine görünüşte enraftar veya fakir, hakir, itibarsız olmasına veya itibarlı olmasına bakma. Halkın diline düştüğüne bakma. Halk bildiğiyle kıyas eder habersizdir.

Yalnız dil ile değil yardım ile de metheyle

Kalbine kuşku evham sokmaya. Gönlüme ise Tanrı sevgisinden başka nesne koymaya ve mertebesini yüceltmeye baka.

Zahirde millet mezhep ayırmaya (Bunda gerçekte sakınca yoktur.).

Ârif-i billâh ululara hizmet eyleye, fukara gönlün ola yetime şefkat ede.

Evliya enbiya yol uluları ruhaniyetinden daima yardım dileyе.

İnsanı değil yaptığı şeyi zemmeyleye.

Tevhidde ve eşyada gerçeğine arif bir mürşide uya.

Boş laf etmeye sükût eyleye (Şeytan ve düşman uyumaz.).

Mürşidine yol kardeşine hile, riya, yalan düşürmeye.

Yol için ettiği andı(ikrarı) bozmaya.

Yoldan dönenlerin kovulanların İslam'ı reddetmiş olarak haşrolunacağını bile.

Bektaşiliğe göre ölmeden evvel ölme:

Mevt-i Ahmer Kırmızı ölüm nefse karşı gelmektir.

Mevt-i Ebyaz: Beyaz ölüm Karnını aç bırakmaktır.

Mevt-i Ahzâr: Yeşil Ölüm; eski yamalı fakat tertemiz giymektir.

Mevt-i Esvet: Kara Ölüm; Halkın verdiği eza ve cefaya sabır ve tahammül etmedir

Talip Olmak: Bektaşi inanış ve düşünüşünde resmen yola girmek, ikinci doğuş, iç temizliği güzelliği anlamak istemektir.

Mürit, Talip: Arapçada iradesi olan herhangi bir nesneyi isteyen istekli kişi anlamına gelmektedir. Gizemcilikte yola girmiş kişi. Kesin kararını vermiş yola girmiş sûfilere göre varlığından soyunmuş kendi isteğiyle mürşidine teslim olmuş, cenabı- mürşit katı ise yıkayıcı önündeki ölü gibi olmaktadır. İkinci doğuşun başlamasıdır. Mürşidinden yok olması fena yokluk Hz. Muhammet'te Hz Ali'de Yüce Allah'ta yok olmak Fenafillâh ile yine onunla kalışı Bakabillâh'ı bulmaktır.

Talipte aranan huylar nelerdir?

Talip, Ahmet Yesevi'ye göre on noktaya uymalıdır:

Kimseyi kendi mürşidinden daha üstün bilmemek ve ona kesin bir bağlılık teslimiyet göstermek,

Uyarıcısının işaret ve remz ile sembolik olarak anlatacağı konuları anlayıp zeki ve idrak sahibi olmak,

Uyarıcısının her türlü haline razı olup baş eymek ve uymak,

Uyarıcısının bütün hizmetlerinde canı hafif(sebük ruh) çevik ve çabuk olmak onun razılığını elde etmek (Zira onun razı olması Allahın razı olması demektir.),

Sözünde sadık yaparım dediği işte durucu olmaktır.

Vefa sahibi olup yemininde el alıp boyun sunmasında (Ahd-ü Bey-at) sağlam durucu olmak,

Bütün varlığını uyarıcısına vermeye hazır olmak,

Uyarıcısının gizlilerini ortaya çıkarmamak,

Uyarıcısının bütün öğütlerini isteklerini (tekâlif ve mevâ-ızını ve nasayihini) geri bakmadan ve oyalamadan yerine getirmektir.

İlahi kavuşma, erişme için uyarıcısı yolunda hayatını ve başını vermeye hazır olmak dostuna dost düşmanına düşman olmak gereğinde ihtiyacını giderebilmek için kendisini köle gibi satabilmek.

Hz. İmam Cafer'e Göre Talibin Özellikleri

Mürit dahi evvel: Sadık ola.

Pir fermanında ola.

Can kulağın aç.

Pir hizmetinde şütür (deve) ola.

Mu-tekid ola.

Eğer canın dileye diri etmeye esirgemeye.

Pire teslim ola ta ki Pir kabul ede.

Pirinin malına tama kılmaya.

Her hizmette rast doğru ola ol mürüdin Hüda muradın vere işşallahütaâla.

Derviş

Ay'n-ül cem ve diğer dinî ayinleri ve hizmetleri dervişler rehberlik چراغcılık hizmetini yapar. Başına hüseyni sarıksız taç, sırtına tennure, haydariyye hırka giydirilir. Beline kemer boynuna teslim taşı takılır. Bir muhibin dervişliğe seçilmesinde eksiklik değil yeterlilik esastır. Bektaşilikte mertebe atlanmaz yalnız her mertebede kalınan süre kısa veya uzun olabilir. Bilgi ve istidat çalışma ve kabiliyete bağlıdır.

Derviş suri: Derviş yoksul ve alçak gönüllü olmalıdır. Sadece dilinde olup dünya sevdasında olanlara göstermelik derviş derler. Gerçek derviş Kur'an-ı Kerim'de 26. Şu-ara suresi, ayet 88-89 Yevme la yenfa-u mal-ün vela benune illa men et Allah-e kalb-in selim-in. O gün ne mal ne evlat fayda verir; ancak Tanrı'ya temiz bir kalple gelenler kurtulur. İşte gerçek derviş budur.

Derviş kapı eşigidir. Cemiyet nizamlarının mayasını yoğuran ve muvazenesini dengesini tutan aktif ve serdengeçti adam demektir.

Derviş muhiplere göz kulak olur, onların ahlak ve terbiyesiyle çaba harcar. Baba erenler ile görüşmelerini ayarlar, her işe vasita olurlar. Sorsalar ki derviş kimdir: Derviş oldur ki çok okuya ki ilme gark ola ve ere anın derdi hiç olmaya yüzünü mürşit önünde yere sermektir. Hakiki derviş olan Rica-i an-il halk yani halktan bir nesne istemeye. Halkın elinden nesne alan dervişten felâh gelmez.

Cabbar kulu'nun Kitab-ı Hasan ve İmam Hüseyin'de

Dervişlik 9 nevidir ve 8 mertebedir. Şöyle ki:

Mürşidinden ikrar alıp marifete inanmaktır. Cümlelerin ulusu Pir-i Pir-anı Horasan İmam-ı zira evladı Hacı Bektaş Veli Kaddes Allah-u sırrahul azizin evladına ve arkadan gelen erenlere yani baba ve ardalarına saygı zira yol Ali'nin sofraya alınındır.

Mertebe: hâlınden bile...

Kâbe'de namaz kılmaktır, anlamı: İkrar merasimi

Baş beytil mâ-mûrda olmaktır. Alçak gönüllülük ...

Ayağı sarı ökülden aşağı olmaktır.

Helal ve haramı bilmektir.

Sidreütül müntehâ da kemerbest olmaktır çünkü özel törenle kemer vesair derviş giysisi giymektir.

70.000 perdeyi açıp hak didarına ermektir. Miraç gerçek anlamda mürşit yüzüne ermektir.

Derviş karı uzlettir hürmettir halvettir. Mâlâyani-yi terk ve seyrancılık âleminde tefekkür ve kanaattir. Hayır, samimiyet, içtenlik, teslimiyet hak rızasını gözetmek mürşid nefesin sözünü tutmaktır. Nefsiyle cihat ve mücâhede iyi hâle dönmek Tanrı tarikine sabitkadem.

Dervişlik dört mertebedir: Çalışmak, ayıpları örtmek, özür dilemek, sükût; güneş gibi şefkatli deryalar gibi cömert, toprak gibi mütevazı, (alçak gönüllü) nefsi ölü, kalbi zinde, dili zikri ilahi ile meşgul olmaktır.

Dal: (D) Dünyadan hazer

Ra (R) Rağbet kendi aslına

Vav (V Veda iki cihana

Ya (İ) Yeğane ol iki cihanda

Şın (Ş) Şuhûd-u Hakkı gözle

Mücerret Ali Rıza Özbektaş Babaya ait şu kayıt vardır:

Dal: (D) harfi Derd ehli olup cismi zaif ve Allahtan utanır olmaya işarettir.

Ra: (R) harfi Riyasız olmak.

Vav (V) Vedadır Akraba ve dostlardan uzak, durum gayesi olan insanlığa hayırlı işe soyunmak.

Ya (İ) Bütün halkı gümâna salmaya işarettir.

Şın (Ş) Şaduman olmaktadır.

Mürşit: Bektaşilikte mürşit peygamber vekili gibidir. Mürşide beslenecek saygı ve sevgi, onun gönlünden alınacak ışıkla gerçeğe ulaşacak yolu aydınlatmaya ve sevgiliye yaklaşma sevgisidir. Mürşitlik sadece ilim ile değildir. Medeni olmak bilgili olmak insanları kemal ve saadete olgunluk ve mutluluğa ulaştırmaya yetmiyor. Mürşidin gönlünün (kalbi selim) selamete ermiş bir gönül olması gerektir.

Menakıb-ı Şeyh Safi yazma risalede Uyarıcılık, babalık mürebbilik, talip uyaracak mürşidin 3 şartı ve dört nişanı vardır:

Mürşit köprü gibi olacaktır. Halifede yanlarındaki korkuluk gibi Böylece talip istekliyi köprüden düşürmez.

Mürşidin gönlü geniş olacak kimseye darılmayacak kalkıp ekşi surat göstermeyecek güler yüzlü şirin sözlü olacak.

Hiçbir nesneden ikrah etmeyecek kimseye kem bakmayacak kimsenin hatırını yıkmayacak bütün yaratılanlara dağlara taşlara kurtlar kuşlar canlı cansız hiç incitmeyip bir gözle bakacak.

Dünyaya meyli ve muhabbeti olmaya yani Para ve mal ötelı nefsanı zevklerine istek ve düşkünlüğü olmamalı. Gerçek yolunda varından geçce. Can ve baştan geçip yokluk şerbetini içmiş ola.

Bütün bunlardan başka dergâh terbiyesi ile yetişerek sırasıyla derece mertebe alarak yol edep, erkân ile gelmiş olmalıdır.

Adab-ı Mürşit- Kamil nasıl olmalı:

Cemi halde ehlişünet vel cemâat ve tariki üzere olmak.

İlmi batın anlamaktır. Kendine söyleneni afakî tabir etmemektir.

Akıl ve kâmil olup dervişlere hoşça nazar ve muamele etmektir.

Sahavettir

Şeci olmaktır.

Şehvet ve hatundan sakınmaktır.

Dünyaya muhabbet etmemektir ve müridin malına bakmaya

Müride şefkat etmektir

Halim selim olmaktır.

Avf vel kazimin el- ğayz-e vel afiye anin nas-i Ali İmran suresi ayet 134) Türkçesi Öfkelerini yenenler insanların suçlarını bağışlar.

Hüsnü ahlak sahibi olmaktır.

Müridin ihtiyacı varken kendi işinde kullanmaktır.

Keremdir, hanedanı ehlibeyt sıfatıdır.

Tevekküldür, her umurda hakka tevekkül etmektir.

Teslim ve daima rıza-yı Hak'ta olmak

Kazaya Rıza

Vakaar ve ahde vefa ve ikrarında sebattır.

Sükûnettir aceleden hazer

Ahde her nereye ahid edilmiş ise yüzünü çevirmemektir.

Herhangi bir mürşide bu fiiller mevcut ise Babalık, Halifelik hakkı olup mürşitlik yapıp Hakka yetişmiş olur azizim.

Mürşit ateş gibidir ciğerleri pişirir, değirmen gibidir Talibin danesini öğütür; su gibi susuz

değirmen dönmez, tuz gibidir tuzsuz taam yenmez. Talip ettir mürşit tuzdur. Tuzsuz et kokar mürşit kapısında 3 farz vardır.

1. Talip mürşidine mal ve canını teslim ede.
2. Muhammet Ali kavline gire, yol erkân yerini bula, elinde ne varsa 12 İmam aşkına cemde tercüman eyleyen müminlere Hak yedire dua ala.
3. Mürşide ikrar verdiği vakit sen Halik'sın ben mahlûkum demek gerek talip mürşidin buyruğun sınımaya zira mürşit buyruğu hak buyruğudur.

Bunlar olmadan Mürşitliğe kalkan Tanrıdan sille yer. O makamlar şunlardır.

Tevbe-i Nasuh ilmi nafi (faydalı bilgi) Hilmi Rafi(yüceltici ve yumuşak huyluluk) Akli Kamil Marifeti şamil teslim-i salim, İzzeti mütevazı kanaati tam sadıl ykıyn ibadet, zikri mürtezai zühdü hasan fena vü fakr-i hüseyini tevekkül şükranı nimeti ilahi kazaya rıza sabır safa sahavet ihlas ahlakı hamide günahattan sakınma perhiz ve temizlik tevazu Havfi al ed devam ve rica-i fi kull-i ahval ve ehval (bütün işlerden sürekli olarak ürkmek ve bunlardan uzak olmayı istemek) Rikkat ve ağlama şevkullah ve zevkullah, cezbetullah, lütuf ve mürüvvet kerem ve seha, hidayetullah, huşu-u zahirde haif huzû-u Bâtında haif diyanet ve emirlere uymada sıyanet, söz ve işde hikmet ve tecrübe, ismet iffet firak ve iştıyak, sevda ve cünun, muhabbet ve meveddet-i Hazreti Samediyet hayâ ve hicab-i indallah ve ind el ibad(tanrı ve kuldân utanıp arlanma) Asarı-ı visal kurbiyyet ve takarrub-ul ilallah(yakınlık) Bunların esası da 8 makamdır ki riyazet ve mücahede, tevazu ve tazarru, muhabbet ve şefkat, tahammül ve tevekkül, rıza, tevhid, muhabbet ve nihayet makamı irfan olan sıyâm (oruç ve murakabe) Cevahir ve ül- evbrar (108–115).

Seyyar icazetname: Seyyar icazetname çok az ve ancak çok güvenilir kimselere verilir. Şimdiye kadar Pir evinden yalnız 2 kişiye mücerret Babaya verilmiştir. Bunu yalnız Dede Baba verebilir. Halifeler veremez.

Muhip olduktan sonra uygun görüldüğünde seçilerek derviş olur. Yine seçilerek Baba olur, yine seçilerek hizmet ve yetenek, bilgi fazilet tanınalar dede Baba tarafından Halifelğe yüceltilirler. Dede Baba Hakka yürüyünce halifeleri toplanır ve Dede Babayı seçerler. Dede Baba Bektaşilerin ruhani lideri ve Hz. Pir Hacı Bektaş Veli'yi temsil ederek postuna oturan ve onun türbedarı olan bir kimsedir.

Şart- Hilafet oldur ki: Halife bil külliye kendisinden fâni ola ve bekayı Hak'la baki ola, onun sözler, işleri huyu sıfatlarını edine onun emrinden onun iradesinden hariç iş işleme.

Hilafetname: Baştan sona doğru Dede babaların sırasıyla adlarının yazılı olduğu ve o hilafet nameyi veren Dede babaya kadar bu zincir yazıldıktan sonra onun halifesi olarak o kişiye verilmiş olduğunun gösterildiği belgelerdir

Hız Muhammed'in halifesi (ardası) Hız Ali'dir sonra onun 11 evladıdır. Bunların soyundan olan veya bunların vekil olarak gösterilen halifelerdir. Salih, doğru, elverişli ve iyi olan kişiler halife olur.

Arap harfleriyle Halife sözcüğü 5 harflidir.

(Hı) harfi: haleftir elverişli olan yol evladıdır.

(Lam) harfi: lütuf ve kerem (iyi güzel şerefli ve ileri derecede cömertliktir.)

(Ya) harfi: Yer gibi sakin yumuşak huylu olmaktır.

(Fe) harfi: Fâriğ-ül Bâl (gönlünde hiçbir kaydi bağlantısı endişesi olmak rahat kalpli olmaktır.

(He) harfi: Hü ismidir. Yol ehlinin gülbangıdır. (Hü, o demektir; Allah)

Halifeliliğin 7 yüzü 12 koşulu vardır. 7 yüzü şunlardır:

Vahdet: ikilikten geçip birliğe erişmek bir ile bir olmaktır.

Hizmet: yol oğullarının tümüne bir gözle bakmak büyüklüğünü küçüklüğünü bir bilip beraber hizmet etmektir, alçak gönüllü olmaktır.

İradet: yola sadakatle bağlanup iradesini pire bağlamaktır. Aşkta olmaktır.

İmamet: İmanını selamette tutmak onun seçilmişleriyle sohbet etmektir

Selamet: dinini ve inancını selamette tutmaktır.

Melâmet: Terk-i namus ve ar etmektir. Harabat köşesinde harab olma, evren meclisinde bilgi edinip gönüllerden haber vermektir.

Devlet: cümle varlığın yokluğa sayıp yol ehli ile yiyip içmektir hoş geçmektir. Böylece didar görüp erenlerden murat almaktır ve isteyenlerin muradını vermektir.

12 koşul ise şunlardır:

Sahavet: (cömertlik) Bazı arifler bu yediren bazı arifler ise yemeyip yediren olarak tarif etmişlerdir. Hak için yiyip yediren kimseye minnet etmeyendir.

Saadet: elinden geleni kadir olduğu kadar esirgememe, murat verici olmak gönül yapıcı olmaktır.

İbret: can gözünü açmak baktığından ibret almaktır. Böylece son makama ayak basılır.

Gayret: yol uğrunda nefsiyle savaşla şeytanı yenmek ona yenilmemektir.

Hürmet: eli altında olanlara tatlı söz söylemek ve ıssı olmaktır.

Sohbet: mecliste söz ıssı olup marifete ulaşmaktır.

Müevvet: Kahretmeye kadir olduğunu bağışlamaktır. düşmanı bile olsa böylece barışta iltifat ile güler yüzde olmaktır.

Şefkat: Zayıf ve miskinleri esirgemek yol ehlinin isteklerini yapmaktır.

İkrar vaat edilen ve vaadinden dönmemektir. Nefes ettiğini yerine getirmek yol içinde is toprak olmaktır.

İsar: Nefsi varsa dost yoluna saçmak erenler yolunda can ve baştan geçmektir ve böylece esrara sahip olmaktır.

Tevalla: Ehlibeyte ve onlara sevgi soyuna saygı gösterip dünyayı terk etmektir.

Teberra ehlibeyte düşman olanlardan irak olmaktır.

Dedebaba Erenler: Dünyada yaşayan bütün Bektaşilerin ruhani lideridir. Dedebaba dergâhlar açıkken Pir evinde otururdu. Dedebabanın Hakk'a yürümesinde halifeleri arasından seçilir. Dedebabadan sonra "Aşevi Babası" gelir.

Dedebabalık hayat boyuncadır. Hakk'a yürüdüğünde soyuna geçmez. Soyunda bir halife varsa o da eşit koşullarda seçime aday olarak incelenir. Dedebabaların halifelerden olması zorunluluğu hakkında bir kayıt; erkânda böyle bir yön yoktur.

Terk-ü tecrit: yaramaz işleri masivayı terk ederek kendisini bunlardan tecrit etmiş anlamındadır.

Tercüman: Manzum ve düz yazı biçiminde okuna küçük dualardır ve gülbanklarda imamların adları geçer.

Razaviyyeler: İmam Musa Kazım dan sonra oğlu İmam Rıza'nın imamlığına kani olanlardır. İşte İslam'da tasavvuf da buradan başlar. Bir kısım Alevilere göre imam sayısı ise 8'dir. İmam Rıza da sona erer. Bektaşilerin bir bölümü ve özellikle İstanbul Bektaşileri bu kanaattedir. Fakat çoğunlukla 12 İmam'a bağlıdır.

Meydan Odası: Tören yapılan salondur. Yüz yüze oturulur.

Ahseni Takvim: Olgunlaşma kemale yücelmeye layık ve gerekli tür ve yetenekleri kendinde toplayan bir hâlde yaratılmanın anlamını taşır.

İkinci doğuş: Bektaşilerde, yola girecek olana yol abdesti aldırılır. Her yıkadığı azasını eskiden bir suçla ilgisi varsa bunu temizleyip yıkayarak ve onu bir daha işlememek üzere temizler sonrada bu ant içme törenine bilerek, bilmeyerek, gizli, açık, yanlışlıkla veya kasten suçlar için tövbe ettirmeye başlar. O kişi o gün anasından doğmuş gibi masum bir duruma gelmiş kabul edilir buna "ikinci doğuş" denir.

Cihad-ı Ekber: En büyük savaşın insanın kendi nefsiyle olduğudur.

Baba olmak için gereken özellikler: Hak, halk ve canlar tarafından sevilen ve hürmet edilen Muhammet Ali'nin postuna layık olmak ilim irfan ahlak sabır şükür çokça züht, can gözü açık olmak bütün ahlaki vasıflara sahip olmak Muhammet, Ali gibi olmak.

Dikme Baba: Köyde, kasabada, şehirde Dede Baba tarafından tayin edilmemiş oranın müşhidi yok ise ve bunu duyurmamışlarsa o toplumun dervışı yahut kademli kileri kendi aralarında bir dikme baba veya dede seçerler ve her sene bir başkası posta oturur. Cem veya erkân yürütülür. Çok yanlış bir tutumdur. Görgü ve aneleri kendi aralarında sürüp gider.

Dervişlik, Babalık, Halife Babalık:

Muhiplikten dervişliğe geçiş, çok hizmet etmek, dergâha bakmak, sofrâ hizmetini kurbancılık ve şâmdan temizleme daha nice ağır işler Baba erenlere yardımcı olmak çerağ uyararak bu aşamadan sonra canların rızası ile Derviş aşamasına ulaşmak nasip merasiminde talibi müşhidi ulaştırmak makamları göstermek Babalık aşaması ise yine canların ve derviş ve babaların rızası ile mazbata hazırlayıp dede babaya sunmak ve boş olan yere atamak ve irşâda vazifesini yüklenmek: halifelik ise muhip, dervişe ve derviş babaları disiplin ve erkânı tam yürütmek yolsuz olanların hakkından gelmek. Dede babaya her hususta müşavere ve yardım etmek. Erkan dışı olan sahtekârları daireden çıkararak ıslaha kabil ise yola getirme veya tart etmek verilene geri almak. Yalnız bu 11 on bir tane olup Dede Baba ile 12 on iki eder. 12 İmam'a işaretir. Bu 11 halifeyi kendi seçer.

Post nedir?

12 İmam efendilerimizin postlarıdır. Her postun anlamı ve sahibi vardır. Şöyle ki Baba postu, açığı, kilerci, meydancı gibi. 12 posta niyaz edilir.

Cem: Toplantı yeri anlamına gelmektedir. Niyaz yeridir.

Sûre: Yüksek yapı anlamındadır, her katı yüksek makam şân şeref anlamındadır.

İbadetin Amacı: Arınmaktır. Erenlerin dostuna dost, düşmanına düşman amma aşama kazanıldıkça ne dost kalır ne düşman. Âdemi kâmil olmaktır.

Bektaşî olabilmenin koşulu: Allah, Muhammet, Ali'yi ve Ehlibeyti, Kur'an'ı sever olması yeterlidir.

Bektaşî Tarikatının Silsilesi: Besmele sayısınca Bismillahirrahmanirrahim. 19'dur.

Sultanül Arifin Burhanül vasilin Es Seyyid Muhammd El Hacı Bektaş Veli el Horasani,

Eş Şeyhül Buhran Hoca Ahmet El Yesevi,

Hoca Yusuf el Hemedani ,

Şeyh Ebu ali fermed'nin bir nispeti Ebul kasım kürkaniye bir nispeti de Hasan El Harkaaniye'dir.

Şeyh Ebu Kasım Kürkani,

Şeh Ebu Osman Mağribi,

Şeh Ebu Ali El Katib El Mısri,

Şeh Ebu Ali Rudbari,
Seyyit-ül Taife Cüneyd-i Bağdadi,
Şeyh Seriyy-üs Sakati,
Şeyh Maruf El Kerhi,
İmam Ali Rıza,
İmam Musa Kazım,
İmam Cafer Sadık,
İmam Muhammet Bakır,
İmam Zeynel Abidin,
Mevlana ve Mevleyyel Kevneyn Şehidi Kerbela Hüseyin,
Emir-ül Müminin Ali B. Ebu Talip,
Seyyidina ve sey-yid'ül mürselin ve Hatemün nebiyyin Muhammed Mustafa.

Hz Muhammetin Mürşidi de Cebrail'dir. Bu silsile şu hesapla da 19 eder. Sebal Mesani: 7 on iki imam 12 toplam 19 eder.

Post Sahipleri ve Adları:

Post Sahipleri

Hacı Bektaş Veli
Seyyid ali Sultan
Balım Sultan
Kaygusuz Sultan
Kamber Ali Sultan
Sarı İsmail Sultan
Kara Donlu Can Baba
Şah Kulu Hacım Sultan
Şah Şazeli
Hz İbrahim
Abdal Musa Sultan
Hızır aleyhisselam

Post Adları

Mürşit Baba postu
Aşçı postu
Ekmekçi postu
Nakip Postu
Atacı Postu
Meydancı Postu
Türbedar Postu
Kilerci Postu
Kahveci Postu
Kurbancı Postu
Ayakçı Postu
Gaipler ve Mihmandar Postu

Makam ve hâl: Vahdette birlige giden mana yokuşunda Dervişlikte beliren zevk ve şevk hâli kendisinde yerleşir ve devamlı kalırsa yani o zevk hâlini kendisine mal ederse buna “**Makâm**” derler amaç bu şevki zevki arada bir gelip giderse buna “**hâl**” denir.

Alp: “Dünya Alp”i ve “Din Alp”i olmak üzere iki guruptur.

Dünya Alp'inde şu 9 şart aranmalıdır: Şöyle ki kuvvetli bir yürek, güçlü bir paızı, gayret, iyi ve cins bir at, savaş elbisesi, yay, kılıç ve süngü, iyi bir arkadaş.

Din Alp'inde şu 9 şart olmalıdır: Riyazet, azim, aşk, tevekkül, şeriata uyma, bilgi ve himmet, iyi bir arkadaş.

Çihâr-ı Yâr: Behlül Bab, Aybek Baba, Lokman Baba, Sarı Saltuk Baba'dır.

Tasavvuf: Bidayette tasavvuf sofi bi-can olmaya derler. Nihayette gönül tahtında sultan olmaya derler. Tarikatta ibadettir tasavvuf. Tasavvuf mahv-ı suretten hakikatte sarayı sırda mihman olmaya derler.

Salât: Allah'tan rahmet, mümin kullarından dua, meleklerden de bağış talebidir.

Sükûn: İstikrar ve imtihan hâl: akla ve nefse izafe edildiği zaman ilm-el yakın; bilgi ile elde edilen yakın hâl adı verilir. Ruha edildiği zaman; aynel yakın yani görmek suretiyle elde edilen yakın hâli denir. Hakiki kalbe izafe edildiği zaman Hakk-el yakın yani gerçek ve tam yakın adı ile tarif edilir. Varlığın özüne, sırta izafe edildiği zaman ise Hakikatü Hâkkal Yakın yani gerçek yakın hâlnii alır. Bunlar birer mertebedir. Tek kişide toplanırsa o da insanı kâmindir. Hak erleri arasında tek ve üstün insandır.

Talibi Hak: Talibi Hak oldur ki avamdan kesile ikincisi oldur ki cemi-bed fi-lin nazik ede Evliyayı hazır nazır bile. Mürşidi hak budur ki Evliya talibin gönlüne nazar eder. Hangi talibin gönlü pak değildir. Cenabı Allah ondan bi-zardır ve evliya dahi bi-zardır.

Talibin taşrası haktır içerisi evliyadır. Evliya paktır. Bir talip evliyayı kalben sevse iman getirir kendi maşrıktta olsa ve evliya mağripte olsa talibin imanını iblis şerrinde kurtarır. Evliyanın 72 makamı vardır ve 70 tanesi evliyanındır. İkisi ise talibi makamıdır. O talip evliyanın 2 makamını yerine getirir evliya ile 70 makamı bile etmiş gibidir. Birinci evvel makam vefa eylemektir. İkincisi sıdk-ı ihlâstır. Kalbi tasdiki kalp ola.

Yol Talibi: Mücadele taliplerin üçü bir araya gelse üçlerin makamıdır. Yedisi bir araya gelse yedilerin makamıdır. Kırkı bir araya gelse kırkların makamıdır. Ol vakitte tecella-i Zât hâsıl olur. Cenabı mürşidin emri budur. (Yazma yaprak 60-A)

Evliyanın dahi 12 kavli vardır 6'sı Hakk'adır.

1. Evvel Namaz,
2. Mücadele,
3. Her vakitte talipler birbirine varmaktır.
4. Avamın lokmasını yememektir.
5. Takvası temizliktir.
6. Zikri haktır çokça züht (ikra) çok okuyunuz. Kim bunları yerine getirirse evliya dostudur.

Talibin 3 musibeti vardır.

Gaybet söyleye (Dedikodu ede.).

2. Yalan söyleye.

3. Evliyayı gönlünden çıkara.

Talip bu üç musibeti terk etmezse ömründe ne kadar sevap işlerse işlesin kabul olmaz.

Talibin 1000 hali vardır. Tercüman lokmasını münafiğa yedirmiş gibidir Allah-u Teâlâ talibin gönlünü kal-a misali yapmıştır.

Münafık: Münafık oldur ki Evliya kelamın işide ve Hak bilmeye ve dahi gönlünde kibir ve hasedi ola gaybeti yalan söyleye. Kim ki evliyanın korusuna girerse o talipler evliyanın olur.

Güruhu Naci: Kurtuluşa ermişler takımıdır. Bunlar şeriat tarikat marifet ve hakikatten agâh olup her biri birer Pir dest-i gire (elden tutucu bir pire) bende olanlardır. Güruhu Naci İmam Cafer Radı-Allahü anı Hazretleri irsine(yoluna, izine) iktida ile ve mezhebine ittiba ile amel eden münaciler (tanrıya yalvarıcılar) dır. Dünyada küfrü imana; cefayı safâya; kahrı lütfeye; beyliği fakirliğe sayanlardır.

Tarikat nedir?

Evvela bir talibi can merdane ve rağib-ı irfana lazımdandır ki adap bilip amel kıla. Şöyle ki:

Birincisi: Namazın kıla niyazın bile ve amal kıla ve ikrarında dura bunlar farzı ayndır.

İkincisi ise: Eline beline diline sadık olmaktır. Şöyle ki Rıza-yı Hak olmayan yere el uzatmaya Rıza-yı Hak olmayan yerdeki işe dil uzatmaya ve Rıza-yı Hak olmayan yerde belin çözüp yatmaya.

Üçüncüsü: Edep ile otura izzet ile söyleye hizmet ile buna Hem bacılar hem erler.

Dördüncüsü: Ulema yanında sözünü, mürşit yanında özünü, zengin yanında gözünü ... Şu üç şeye ve ol nesneye gayet dikkat lazımdır. Mesela âlim meclisinde bulunduğu halde senden bir nesne sual edilmedikçe bir kelam söyleme ve manasını bilmediğin sorulara karışma.

Beşinci: Bildiğinin Âlimi ol, bilmediğinin talibi ol zira adabı tarikatta en ala usul budur.

Altıncı: Pirini bil Hakkı bil, mürşit ve rehberini Hak gör. Özün darda olsun yüzün yerde olsun. Dil be-yar dost be-kar(ehli karda gönlün yarda olası bundan maksat her ne işle meşgul olursan ol lakin Hakkı gönlünden sakın çıkarma. O bize şah damarımızdan daha yakındır. Muhabbet Allah'tan gayri muhabbet ve Fikr-ullahdan gayri efkarde bulunmaya)

Yedinci: al –es seher kalkıp evrad ve ezkarla meşgul ola. İbadet tâ-at ola vaktin geçire.

Sekizinci: Zinhar üzerine hâb-ı gaflette olup güneş doğdırmaya zira her bir feyz ilahi vakti seherde bulunur ve olunur.

Dokuzuncu: büyüğe hürmet, akrasına izzet, küçüğüne hürmet ve şefkat her ehli tarik olana vâcibe-l zimmettindir(boynuna borçtur).

Onuncu: gördüğünü görme, işittiğini söyleme sahib-i temkişn (ağır başlı ıssı ol9 üzerine elzem olmayan işe karışma.

On birinci: Gelme gelme, dönme dönme, gelenin malı dönenin başı.

On İkinci: Şeriatın görün Tarikattan bürün ve marifette sır ol, hakikatte pir ol. Bu dört kapının ilmüne vakif ol İşbu on iki hizmet ve nush-u pend ile mütehayyiz ol.

Dört kapıdan murat:

Birincisi şeriattır, ikincisi tarikattır, üçüncüsü bâb-ı marifettir, dördüncüsü ise hakikattir. Evvela şeriat dediğin amel ve itikaad-ı sahih (iş ve dosdoğru inanış) ile hizmet edip Hak Teâlâ'nın didarını görmektir ve Hakk'ın konuklarına hizmet ve izzet edip şeriat mizanında tamam olup şeriat ehlini hakir görmemektir.

İkinci Tarikat: Tarikat kapısının ilim ve amel temennasında bulununca ve tevellasında görüncüye kadar hizmet edip gönül dilediğini bulup tarikat mizanında kâmil olmaktır.

Üçüncü: Marifet kapısıdır. Marifet amelin işleyip Rabbini tanıyıp teselliyet (yani ferahlama) bulup Rıza-ya uçmaktır ve kendi ayıplarını görüp sairin ayıplarını örtmektir. Gönül muradın verip ve kalp isteğinin tanıyıp ve bir dervişin zahir ve batının bilip muradınca onları hoşnut eylemektir. Çünkü marifet, marifet oğludur, Hakikat ise oğlun oğludur vesselam.

Dördüncü: Dördüncü kapı hakikattir. Onun amel nuruyla kendisinden geçip Mevlası ile kendisi arasında nur ile sır ile sırırmaktır ve dahi kırk makamın onu mürebbi öğretici olan onu mürşit makamıdır. Onu muhip makamıdır.

Birlik Makamı: Malum ola ki birliğe yetmek dahi iki kısım üzeredir. Şöyle ki evvela Marifet ve itikad cihetinden yakıyn vasıl olmaktır ki buna Makam-ı Marifet ve Makam-ı Ayne-el Yakıyn derler. İkinci olarak Hakikat ve ahlak cihetinden birliğe yetip vücuduyla Hakk'a vasıl olmaktır (Bina-en alâ zâlik). Buna göre kısım-ı evvel marifet ile Hakk'a vasıl olmak dedikleri budur. Bir âşık candan muhip bacı er derviş baba Halife baba nefsin tâbâtını terk edip ruhunun hareketiyle hareket ederse o canlar ve Hak âşığı nefsinin rûh etti, canını can eyledi, Hayatı Cavidan (sonsuz Hayat) buldu. Ona ölmek yoktur ve birliğe yetmek budur. Yoksa (Hasibu enfüsiküm Kabl-e en tehasibü) hadisi şerif mazmunca muhasebe ile nefsin tabiatından geçmeden Arafat'a vasıl olup nefsinin ruh etmeden Hak'tan gayri vücut yoktur. Hep, hep Hak'tır.

Halk Hak'tır: Muhiddin Arabî Kaddese sırrah-ul celi buyururlar ki: El Halk-u hüv-el Hakk-u hüvel halk: zahir manası halk Hak'tır deyu ittihaz fehm olunur. (Böyle anlaşılır Ma-azallâh anın için ulemayı zahirden kendini beğenmek) esini olan nakış, fodul bu kelamın zahir manasında verip ve anlayıp Batın manasından bihaber olmağın zât-ı şerifin küfrüne hükmetmiştir El-ı yâz-ü billâh (Çalaba sığınırım) hâşâ sümme haşa hiç mümkün olur mu ki halk Hak olsun. Ne kul sultan olur ne de sultan kul olur. Şeyhül Ekber iş bu kelamın batın manası: Halk Haktır dediği Halkın vücudu ve varlığı Hayal be gölge gibi olup –ve hüve maküm- fahfasınca kıyama ve hareketi Hakk'la olduğundan cümle vücudun ve varlığın hareketi Hakk'ın demektir. Nitekim gölgenin asaletten vücudu olmadığı gibi halkın dahi asaletten vücudu yoktur. Yani fanidir. Halk Hakk'ın perdesidir. Perdenin arkasında gizlenip halkı gezdiren ve söyleten odur. Kör olan halk sanıp müşriki hakiki olur. Pes imdi –Vel Hakk-u hüv-el Halk- dediğinin hakikat manası oldur ki insan âlemi kübradır. Kesreti vahdette bulmak ve vahdeti kesrette bulmayı remz eyledi. Zira hakikatte halk, Hak, latif, kesif, hidayet, delalet, nefis, ruh bir zatın ismidir. Nitekim esma itibariyle Ya Hadi veya Muzil dersin.

Özün Hak bilmeyen Hak'tan ıraktır

Sanır nutk eyleyen femdir, dudaktır.

Nakışî Hazretleri

Hakk-el Yakıyn ve Hakikat makamı: Cezbe-i subhan-i ile bu makamdan terakki edip gözü emin ve dili emin olup hâsılı kelam vel haram muhasebe ile cemî azasını

Hakka davet edip gerek zahirinden ve gerek batınından bil külliyeye halka olan hıyanetini kaldırıp cümle ile bir uğurdan sulh olup gerek hayvani ve gerek insani bir ferdi rencide etmeyip cümleye gönül gözüyle bakıp sıfat-ı Hak ve hulk-u Hak ile tamamen ve kâmilan huyulanıp ve sıfatlanıp sahibi tekin ve sahibi istikamet olup zahir muamelesi halka ve kendini bil killiye mahv-ı mutlak ile zat-ı Hakk'ta mahvedip Hak gözüyle Hakkı müşahede ederse buna Hakikat makamı, Hakk-el Yakıyn derler.

İnsan- ı Kamil: Ol zatı şeriftir ki nefsin hevasından ve anasırın tabiatından geçip dört kapısı mamur ola. Kapının biri eksik olsa ve anasırın tabiatına kayd ve bend olsa insanı kâmil olamaz. Bunu dahi fehmeyle ki insanı kâmil sahibi kerametden başkadır. Sahibi keramet olmak pek güç değildir. İnsanı kâmil olmak ise pek güçtür. Bundan fehm edin. İnsanı kâmil olup hakikate vasıl olmak gayet müşkildir. İşte şununla istidlâl olur ki – anlamak için delil gereklidir ki- Evliyaullahtan Beyazid Bistami yüce sırrı kutlu olsun. Doksan dokuz şeyhe vardım, âhar-i kâr İmam Cafer-üs Sâdık Hazretleri'ne yetişmeseydim imansız giderdim, dediği buna işaretler.

Anâsır- Erbâ: Anasırın tabiatını terk gayet güçtür ki dört nefsi vardır. Ki bunların ahlakları her biri bir günaha hareket üzere bulunur. Evvela nefsi emarenin tabiat-ı nâridir.

Ateş nispetlidir- Nefsi levamenin tabiatı bâdidir. –Rüzgâra havaya nispetlidir- nefsi mülhimenin tabiatı âbidir- suya nispetlidir- Nefsi mutma-ine tabiatı hâkidir-toprağa nispetlidir- İşte anasırın tabiatını evvel-i emirde bu mertebeye getirmediğçe emin olunamaz. Zira vakit tabiatını icra etmese elbette bir vakit olur ki eder onun için seyr ve süluk görmüş tâlib-i Hak nefsinı nefsi mumai-ine mertebesine getirmediğçe emin olmazlar. Bundan sonra üç mertebe daha vardır ki: nefsi râziye, nefsi marziye ve nefsi aşk.

Âlem-i İstiğrak, Cem-i Bilâ: Makamı vahdette hidayet ve delalet bir vücuttan sâdir olduğunı bilip ve gönlünden itikat ile birlemeye cem-i bilâ fark ve fenafillâh. Bu makam ziyadesiyle korkulu bir makamdır. Niçin ki şeriatı icra edemez ve hâlsiz mürşitliğe yaramaz. Zira âlemi istiğraktır. Pes bu mana Evliyaullah'ın ind-el istiğrak mahzûz olmasına –Çalâp ermişlerin vecd ile derine dalmasından haz duymasına- delalet eder. Bu zikrolunan sırf tecelli-i vahdet zuhûr eyleyip âbid ve ma-budluk tayini ve sâcid ve mescûdlik itibarı ve aşkın irade ve ihtiyarı bil külliye fani olduğuna göredir ki bu mertebe yani makamı cem-i bilâ fark mertebesinde Hak bunların kendiliklerin bil külliye olur.

Hakk'a vasil olmak, Hak'tan ayrılmak, Vuslat, Firkat: Hak'tan ayrı olman sen nefsin hevasına uydun, Hakk'ın lâtif nuru vuslât idi, -yakınlık idi- nefsinı uyup sultan iken kul oldun, yani firkatte kaldın demektir. Yoksa sen evvelden Hak'la olup sonra Hak'tan ayrılıp kaldın. Hak senin vücudundan başka değıl ki ayrılâsın. Zira –Çalâp vücudundan başka bir vücut yoktur- ve mekânı dahi yoktur. Daim gündüz olaydı gece olmayaydı Halk bu gündüzü anlayamazdı. Ammâ çün gece vardır, gündüzü ol cihetler anlarız. Gayri vücut olaydı halk o vakit anlardı amma çün Allah'tan gayri vücut yoktur. Hâsılı kelim ve neticeyi meram Hakk'ın lâtif yüzü vuslattır, kesif yüzü firkattir.

Âlem-i Kübrâ ve Âlem-i Suğra: Cemiden farka gelip ehli muhasebe olup Hak'la kaim olduğü hâlde ulûhiyeti, ubudiyeti gözü ve ceminden de ispat etmek ve âlemi kübrâyı ve âlem-i suğra yani Hakk'ı ve cümle halkı kendi vücudunda ispat etmek lazım eden iken yalnız ulûhiyet ispatla ubudiyeti kaldırmak olmaz. Şimdiki zamanda âşıklar çoğıu maka-ı marifet ki makamı berzahdır,onda kalmışlardır. Bu dahi kendilerini kâmil zannettiklerindedir. Hak erenler cümlemize hayırlar müyesser eyleye.

Bakaabillah Makamı: Meratibi bakaabillah oldur ki bu mertebede aşık olan muvahhid nuru vahidin kesret yüzüne nazar edip latif yüzünden ne gûnâ hareket sadir olur, kesif yüzünden ne gûnâ hareket sadir olur bilip fark ve temyiz edip hidayet hareketle hareket etmeye fark-ı bad-el cem ve Bakaabillah derler.

Şirki Hafı: Makam-ı şeraitte olan kimseler cemsiz farktadırlar ki vuslat bulmaksızın ayırıdırlar. Yani sırr-ı ulûhiyette bihaber olmağın şirk-i hafıdırler.- gizli ortak koşmalar- Binaenaleyh bir turuku aliyyeye intisap edip mürşit terbiyesine girmedikçe ebedi şirkten halas olmaz.

Makamı marifette olan âşıklar dahi farksız cemi değıller ki Hakk'a vasil olup geri farka gelmediklerinden zındık ve ilhada meylederler. Bunlar dahi âlem istiğraktadırlar.

Kendilerinden haberleri yoktur. Makamı hakikatte olan âşıklar hem cemide hem farkta oldukları hâlde ehli muhasebe olup kendi vücutlarından hem ulûhiyeti hem de ubudiyeti ispat ettikleri cihetle ehli tevhit ve ehli hakikat olurlar onun için hakikate vasil olmak güçtür.

Ağah ve Mütenebbih: Bir âşık hayvan huyunu terk edip insan huyu il huylanmaz ise ol âşık ne kadar ilm-ü ledün bilse hakikate vasil değildir. Vasılım derse de yalancıdır. İnsanım der. Gerçi surette insandır amma sireti hayvandır. Sakın hayvaniyette iken insanlık davasını etmek meydan-ı erenlerde göz göre yalandır ve bu husus hakkında bir münasip beyit vardır. Bazen söze lanet bazen rahmettir. Mansur söyleyince rahmet, firavun söyleyince lanettir. Mevhumunca bir âşık cüz-i ihtiyarın tarhıdır, ihtiyarı külli olur.

Dava-yı Buhran: Ehli Hâl olan kimsenin ehli dava olmayıp sâkit- suskun- olursan senin sükûtun bir delil ve bir buhrandır ki ispatı vücut eder.

Âşıkâ Nişan: Bil külliye yaramaz huylardan geçip iyi huyları ile huylanmaktır. Âlemde nefisini zapt eylemekten büyük keramet olmaz.

Tasfiye, Tenevvür, Tevhit: Tanrıya yükseliş ve arınma –tasfiye- aydınlanma- tenevvür- birleşme-tevhit- gibi üç şey var. Günahattan zevklerden tutkuların soyunmak demek kutsal hakikatleri düşünmek fazileti işlemek suretiyle Tanrısal nura kavuşmak arınmak için –mürit veya muhipcan- kendini her çeşit dünya nimetlerinden mahrum etmeye çalışır. Türlü elem ve ızdırıp lorlu içinde çırpınıp durur. Hz Mevlana'nın öldüğü günün-gerdek gecesi- yani şeb-i aruz telakkisi bu mistik kavuşmanın bir başka şekil ve ifadesidir.

Tasavvuf: İnsanın kendi benliği ve varlığını ortadan kaldırması ve bu yola gönül tahtında sultan olmasıdır. Tasavvufun Kur'an ve hadisler üzerindeki düşüncelerle başladığını söyler bir kısım âlim. Başka bir tarifte ise Hz. Peygamberin gençlik çağında bu hâl ile yaşadığını tasavvufun daha evvelden başladığını belirtirler. Kamil olma bütün dertlere derman olma ilmidir. Eski tabiriyle kâl'i hâle değişmektir. Din ve millet olanı kendine yakın bulmak her yerde hazır olan büyük varlığa inanarak kendisine kavuşmaktır Gözün perdesini açmak âlemi can gözüyle görmek canı canana verip kurtulmaktır. Tasavvuf başında dolaşanı bırakmak sevdaları atmamak elinde olanı vermektir. Hakikatte var olan vücut tektir. Vücutların üstünde bir varlık kabul edildi ki o da büyük yaratıcıdır. Bu tek varlık, vacip kadim ve ezeldir. Artma eksilme değişme parçalanma kabul etmez. Şekil görünüşünde sure ve hudut yoktur, her şey ona bağlıdır. Fakat o hiçbir şeye bağlı değildir, buna vücudu mutlak denir. Allah ile ayrı varlıklar olmayıp bir tek varlıktır. Bütün dünya âlem kâinat bu vücudun geçici fani görünüşüdür, suretidir bir gölgesidir, onun eşyaya olan bir parçasıdır. Âlem Hakk'ın zahiri ve Hak âlemin batınıdır. Âlemin mecmuu Allah'tır ve âlemin dışında artık Allah denilen bir şey yoktur, ne varsa bu âlemde ibarettir.

Ahseni Takvim, Fırkayı Naci, Yok Oluş: Yedi denin yedisi birden aşk deryasının sığ bir kumsalıdır. Âdem'in mayasındaki toprak yedi iklimden toplanmış "Ahseni takvim" üzere tasvir edilmiştir. Aşk ile ilahî ruh üfürülmüştür. Yaratılıştaki sebebi bilenin âşık olmaması

imkânsızdır. Hz. Ali Ey insanoğlu kendini ufacak bir cirm zannediyorsun ama büyük âlem sendedir. Âşıklar Fırkayı Naciye derler. Âşığın maşuka yanması ne devlettir.

Kendisini yok ediş: Hz. Muhammet söyler ki Peygamber vecd içinde yüzdüğü sırada yanında zevcesi Ayşe gelmiş “Sen kimsin?” demiş. “Ayşe’yim.” demiş, “Ayşe kim?” “Sıddık’ın kızı.” “Sıddık kim?” “Muhammed’in kayınpederi.” “Muhammed kim?” İşte âşığın kendisini yok ediş, Hz. Muhammed’in “Muhammed kim?” sorusudur.

Olgunluk Mertebeleri:

Tövbe ve telkin hazlardan el çekinme ve yasaklardan çekinme züht ve takva ile amil.

Mücerret olma tek kalma,

Kendini bilmek,

Uydurmalara ve batılda kalmamak,

Yasak denilen şeylerden ve kötüden uzak olmak,

Sabırlı olmak,

Çalışma gayret gösterme ceht etmek,

Bahadır olmak,

Cimri olmamak,

Cömertlik mal can gönül cömertliği,

İftira etmemek,

Dışı değil içi bilmek (İlm-i Bâtıl),

Niyaz ehli olmak,

Gönlünde sevgiden gayri bırakmamak (Masivadan geçmek),

El alemin kınamasına aldırmmamak,

Büyüğünü inkâr etmemek,

Edep,

Kin tutmamak,

Mürşidini her yerde dopdolu görmek,

Kendisini sevgilisinin isteklerine bırakmamak yani tefviz. Çetin yolda eli tutulacak numunelik insanda aranılan vasıflar aranır. Şöyle ki arz edelim:

Temiz inanç,

Batın bilgisi almak gereksiz tabirler yapmamak,
Aklı kâmil sahibi olmak,
Cömertlik,
Seci olmak (arslan yürekli olmak),
Şehvetten uzak olmak,
Dünyadan geçmek,
Yol eri küçüğe şefkat hizmette zahmet vermemek,
Halim, yumuşak olmak,
Afif, güzel huylu olmak,
Sözünde sadık olmak,
İhtiyacı azaltmak,
Kerem sahibi olmak,
Tevekkül,
Teslim (Rızayı yâre yola gelen münkir olsa gam etmeyecek âlem ona bağlansa bunda öğünmeyecek.),
Kazaya rıza,
Vefakâr sözde durma ahbine caymaya ve ikrarda sebat ve vefayı ahd,
Sükûnet,
Hak bildiğinde ikrarda sebat, ısrar,
Sabitkadem olmak,
Heybet,

Keramet, Keramet Meyli: Sevgiliye yaklaşma değil uzaklaşmadır. Mürşit, rehber, pir, insanı yola getiremez. Kendi kendisine göz kulak olmayınca ve keramet üzerine keramet göstermek keramet değildir. Erenler ve erbabı darda kalmadıkça lüzumsuz yere keramet israfı bir erkeğin hayız görmesine benzer (Mürşidim Âşık Noyan). Keramet meyli kemal değil eksiklikler ve dünyanın merkezindeki ateş gibidir. Bütün alam ona nispetle dıştaki kabuk ermiş insan ise meyvedeki tat gibidir.

Aşk: “Küntü kenzi”in cevheri aşktır. Evliyayı evliya, peygamberi peygamber, Ali’yi Ali yapan ise aşktır. Aşk sevgilinin halifesidir. Büyük kitap ve benim sıfatlarımın giyilerek kullarımın arasında girip onları bana ulaştır. Seni gören beni görür.

Akl-ı K l:  şıĝa bak dost nefisini öldürüp gönlünü dipdiri etmiş. Sinesi saf ehli dil bir insanı k mildir. Saadet iksiri bulmuŐ her nefeste bir üst makama yükselmede k inatın tek goncası olan sevgilinin ruhuna ermiş. Buna ki ‐akl-ı k l‐ deniliyor.

Dört Kapı Hakkında: Hz. Pir Hacı Bektaş Veli buyurmuŐlar ki:

Őeriatte: Bu senindir, bu benim.

Tarikatte: Hem senindir hem benim.

Hakikatte: Ne senindir ne benim.

Şeriat gemidir, tarikat denizdir, marifet gavvas dalĝıctır, hakikat dürr (incidir). Şeriat, yakın olmaya derler. Marifet talibin kendi hâlini ispat etmesine derler. Marifet s z n mevhumunu bilmeye derler. Hakikat, vasıl olmaya derler. Şeriat, kulluk etmek; tarikat, bilmektir. Marifet, ermektir. Hakikat görmektir. Şeriat,  eraĝdır; tarikat, fitil; marifet, yaĝdır; hakikat, ıŐık yolu erine gereken de  eraĝ gibi doĝru durmak, fitil gibi yanmak yaĝ gibi erimek ve ıŐık gibi nur sa maktır. Hakikat nedir? Hz Muhammed dil ile ikrar kalp ile tasdik edip inanmak iman getirmek evvela özünü yar eyle, sonra ehlini yar eyle. O da olmazsa cesedini yar eyle. Kendini pire teslim et. Onun emrine irade getir ki Hakikati kabul etmiş olasın.

Nokta: Hakiki birlik, tüm  oĝunluĝun aslı; ‐Besmele‐nin ‐Ba‐sının altındaki nokta anlamında Hz. Ali; gizli iken görünmek isteyip ana rahmine düşen insanın durumu; insan ana rahminde iken bir ‐nokta‐dır, doĝar ‐elif‐ olur.

Tıĝbent: Allah, Muhammet, Ali teslisi demektir ve Şöyle ki Tıĝbentin  c ismi vardır: Mühür alma, Őed ve ikrar-ı bent olmaktır. İkrar ayininde, mürşit tarafından  c d ĝ m atılarak nasip alan canın beline yöntemine uygun biçimde baĝlanan, o gün tıĝlanan kurbanın yönünden örülmüŐ kuŐaktır. Bunu bilmek her muhip bacı ve ere dervişe babaya halifelere Şart ve elzemdir.

Tercüman: Tarikatta nezir ve muhibbanın hanedanı nübüvvette ait olan nezirini el yevm hanedanı nübüvvetten olan kendi mürşidine verir. Tarikatte tercüman derler bu da  c türlüdür.

Tercümanı Saĝır

Tercümanı Efsat

Tercümanı Kebir

Yani nezrin k c k, orta, b y ĝ d r. Her müridin haline göredir.

Tarikat: Makam el tutup tövbe etmek – ya eyy hellezine amentubu illallahi t vbeten nasuha- canabı mürşidin önünde diz  k p günaha tövbe etmektir. Allahın Resulüne ve ehlibeytin yoluna girip Hz. Resulullah'ın dostuna dost düşmanına düşman bilmektir. Tevella,

teberra mürşidin sözü Hakkın sözü Resulü Ekrem Efendimiz –rıdvan ağacı altında- kendisine uyanlara yaptırdı. “İnnema yubayiunike feinnema yübaylunullahi yedullahi fevka eydihim ilahe”. Ahdını bozana büyük vebal zarar var, bozmayana ise çok büyük sevap var vesselam.

İnsanî Sıfatlar: İnsani sıfatlar 3’tür. Cemal, Anlamak, Anlatmak...

Babağan Kolu: Şeriate ve Hak yoluna asla aykırı değildir. Kur’an ve Hz. Muhammet’e dayanan gerçek irfan yoludur.

Bâ’nın Noktasının Zuhuru: Başlangıçta Allah izzet e istiğnanın en yükseğinde tenezzühün en üstünde olup henüz isimler ve sıfatlar dairesinde tenezzül etmeyip bütün isimler sıfatlar ve şekillerin Hakkın zatında mahv ve müştehlekle idi. Bu makam (Lahut âlemi, Mutlak Gayb Lâ Taayyün Alemi) makamıdır. Ümmül Kitap’tır. Bu makamda ne makam ne mertebe ne isim ne resim ne sıfat ne de mevsuf vardır.

Bektaşilikte iki kişinin Allah eyvallah deyip birbirlerine eğilmesi keyfiyeti vardır. Eğilme ise surete değildir. O surette görünen Allah’tır. Suretler zaten o Bâtının suretleridir Yoksa şahsın sureti değildir. Arifler her iki tarafa da secde ederler.

Kitabı Mubin: Kitabın kapalı iken beyana gelmesi açığa çıkmasıdır. Ahmed kelimesindeki imkân (Mim) de hem zahir hem bätündür.

Tevella- Teberra: Bektaşiler tevellayı Hayır teberrayı ise şer bilirler. Ashabı Güzini Tevella ve onların düşmanlarını da teberra bilirler. Onlardan beri dururlar. Tevella iyi ahlak, Teberra ise kötü ahlaklıdır.

Bektaşikte Aşamalar: Yüce yolumuz Bektaşilikte aşlaması yüksek kişilerde 3 belirti olur. Mevkînin doruğunda ise tevazuda ve alçak gönüllü, kudrette insaf yapabilme, yetki varken perhizde olmaktır. Halife olmak ise umumun işlerine tasarrufu Hak sahibi olmak yetkili bir şahıs veya topluluk tarafından seçilmekle olur. Bektaşilikte ise en küçükten yukarıya doğru süren bir aşamadır. Şöyle ki: Âşık, muhip, derviş, baba, halife baba ve nihayet Kutup dede baba olma aşamasıdır. Bu da seçimle yapılır. Bu yüce vazifeyi yararlı yolda kullanacaktır.

Alevilerde ve çelebilerde ise aydınlatıcı soydan gelme bir hakmış gibi böyle yürümek yoktur ve bu nedenler Çelebilik hükümleri İslami hükümlere de uymaz ve soy gütmeye usulü ise ehliyetli ve liyakatsiz kişilerin topluluğun başına geçmesine ve o canların fena yönetilmesine sebep olur ve vebali ise çok sorumlu ve ağırdır.

Şerif ve Seyyid: Hz Hasan’ın soyundan gelenlere “Şerif” ; Hz. Hüseyin’in soyundan gelenlere ise “Seyyid” unvanı verilmektedir.

Esas Bektaşilik: Gözü namahremden (nikâhlı olmadığı kadından) ve öteki yasaklar

Kulağı yaramaz haber ve dedikodu,

Dili şirkten Hak korusun yüce Tanrı'ya eş koşmaktan,
 Kalbini kirden,
 Huyu riyadan,
 Hırstan,
 Tecellisi Dünyadan boş ve kötü arkadaş iş ve işlerden,
 Kuvvetli şehvetten,
 Ayb-ı korkudan,
 Eli kötü işten,
 Zatı yaramaz işlerden uzak olmalıdır.
 Gönlü her dem Hakka bağlı olmak gerektir.
 Bektaşılık esası ile tefekkürdür ve nazardır ve akıl yolu insan yoludur.

Bektaşılık cezbede bile akıl oranında ise hâl kazanılır. İnsan ezmeyen ve insan bünyesini yoğuran Hak için yol için yoğuran Ali yüce yolumuz bütün Turukların serçeşmesi ise Tarık-i Bektaşî'dir. Bektaşilik her şeyi özünde toplamış bir özetdir. Bektaşilik esası akıl ve hikmettir. Hacı Bektaş ise derin bir filozoftur. Bektaşilikte Allah Muhammet Ali bir takdistir. Bektaşilikte seyr-i süluk yoktur. Zikir ve evrâd yoktur sadece ikrar ve söz verme mevcudiyeti vardır.

Dedebaba: Dedebabalık aslen ve ırsen Türkoğlu Türk olan en layık ve bilgili kimseyi halife seçmelidir. Büyük yüce kutsal makama Türk olmakla beraber ilim irfan asil konuşur ve eli kalem tutan hâl ahlak düşünüş ve inanç ve inancı öğretmeye muktedir olmalıdır. Dede babanın genç dinamik olgun bilgili yaşı normal fazla olması ise erkândan sayılmalıdır. Makam ve mertbe almada aday birden fazla olursa meydanı erenlerde canların huzurunda imtihana tabi olmak en hayırlı ve düzgün yoldur. Dedebabalık makamı Hicri 958 Miladi 1551 yılından beri vezirliği bırakarak Dedebaba olan Sersem Ali Babanın gidişine uyularak 1322 Hicri, Miladi 1904'e kadar ırsen ve tatbiken Türkoğlu Türk olan kimselere bu yüce makam verilmek usulü ile sıkı sıkıya bağlıdır.

Sıfat-ı Nurriyye: Hayırlı işe denir.

Tarık-i Bektaşî'ye Alınmayan Kimseler: Doğuştan arızalı olanlar çopurlar yani ki yamuklar, ağzı ve gövdesi kokuşmuş, kel, kör ve çok aksak yani topal olanlar, dişleri dışarıda olanlar, gözleri gök olanlar, köseler, bir yanı lekeli olanlar.

Herhangi bir meslekte kâmil olmayanlar hamam tellağı mezbahane kesici, azada kâmil olmayan çok çirkin olanlar cemali kâmil olmayanlar sıhhatte kâmil olmayanlar Hak korkusun frengi veya cüzam, Ahlakta kâmil olmayanlar kötülüğü kendine meslek edinmişler tövbe etmeyenler yaptığına pişman olmayanlar gaddarlar yezitler münafıklar menfaatperestler

yolumuza menfaat için girenler yüce İslam dinini istismar edenler fanatikler yalancılar kumarbazlar cima edenler ve cümle yaratılmışa insanlara doğaya vatanımıza milletimize mahlûkata sihirbazlara gaibden haber verenlere falcılar eline beline diline sahip olmayanlara ikrar alıp bozanlara yuf olsun Bektaşî olamazlar. Gerçek erenlerimize aşk olsun.

Mücerret Erkânı: Pir evinde hizmet edenlere gösterilir ve ayrıca üç yılda Kerbelâ'da hizmet edenlerin sol kulağını delerlerdi. Şayet Kerbelâ'da hizmet yapmamışsa sağ kulağını delerlerdi.

Menğuş: Hz. Şahımız Ali'nin düldülünün nâlinidir. Mücerret ikrarını verdikten sonra Hak korusun evlenenlere çok fena gözle bakılır.

Kurban: Kurban sözcüğü yaklaşma anlamındadır. Hz. İbrahim'in oğlunu kesmek istemesi kendi cüzlüğünü külliyyette mahvetmesi ve bu surette tamamıyla zâtâ yani visale varmak istemesi. Hâlbuki İbrahim vücudunu terk etmeden visale varacağına arif oldu ve kesme geleneğinin ise aslı budur.

Kurbana Abdest Verilmesi: Şöyle sağ el su ile ıslatılır önce hayvanın sağ diz aşağısı sıvazlanır sonra sol ayağı sıvazlanır sonra yüzü yıkanır sonra art ayağı sağ ve sol en son kuyruk yıkanır sonra su içilir. Mübarek kurban usulüyle ayakları bağlanır yavaşça yere yatılır.

Şükür: Dilinle şükretmek tam şükür değildir. Çalışmak, ailesine bakmak, gözünle her yerde Allah'ın azametini seyretmek, kulağınla fena ve harama dair işitmek, kendini beğenmemek ve Allah'tan gelen her şeye sabretmek, cefayı ve sefayı ise hoş karşılamak, eline Allah'ın rızası har içinde bir tutmamak, ayağınla rızasız yerlere gitmemek daha nice yasak şeylerden çekinmek, en büyük şükürdür.

Aynel Yakın: Ulûhiyeti müşahede ile anlama yoludur. Âlemi kainatı temaşa edip âlemlerin Rabbi olan Tanrı'nın azametini idrak etmektir. Reyül-ayne varılan mertebedir.

İlmel Yakın: Akli, delil ile ulûhiyeti ilmî bir şekilde idraktır. İnsan zekâsının kudretiyle Tanrı'ya yaklaşmaktır. Akıl ile ilmin ışığı ile hakikati bulmaktır.

Hakkal Yakın: Tefekkür riyazet ile Hakk'a ulaşma yoludur. Nefsin ve ruhun terbiyesiyle nura ulaşmaktır. Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarının kalbe belirtisidir. Cezbe ile Hakkal Yakine ulaşmasıdır. Ahlak ve ezel bezminden doğan nurdur. Hak ile Hak olunur. Bu anda zat fenafillâh (Velîlik) mertebesindedir. Pek az insana nasip olur.

Hilafet: Vekil halef olmak demektir. Bu zata halife denir ve iki kısma ayrılır.

Hilafet-i Kamile: Erenlerin bütün vasıflarına haiz canların rıza seçimi iledir.

Hilafeti Suriyye: Şartlara haiz olmayan ve zorla elde edilen halifeliktir.

Seyrillallah: (Tanrıya Yolculuk): Beşerî isteklerden sıyrılarak Tanrısal iradeye teslim olma ve terk-i dünya olarak dışa vurur.

Seyr Fillah: (Tanrıda Yolculuk) : Tanrısal nitelikleri kazanma terk-i ukba olarak dışa vurur.

Seyr Maallah: (Tanrısal Tanrı ile birlikte yolculuk) : İkiliğin ortadan kalkarak her şeyin Tanrısal olması ölmeden evvel ölme olarak dışa vurur.

Seyr Anillah(Tanrıdan Yolculuk) Tanrı'dan halka dönerek birey toplum hizmetine adanma hizmeti olma gayb âleminden nesnel âleme dönerek kendine gelme Terk-i Terk olarak dışa vurur.

Çerağ: İrfan anlayış ışığıdır. İlim, bilgi ışığıdır.

Hü: Bektaşilerde ismi Azam en büyük Tanrı adıdır.

Tasavvuf: Ebedi saadete nail olmaktır.

Dem: Bektaşilikte üç yudum alınan dem Hz. Ali'nin dağıttığı Kevser'in simgesidir. Aşk şarabıdır. İçmesini bilmeyene haramdır.

Alınmış Abdest Kılınmış Namaz: Bektaşî, Alevî yola girerken alınan abdest ikinci doğuşu simgelemektedir. Talip ikrarını bozmadıkça Hakka yürüyünceye kadar geçerlidir.

Tövbe: İnsanın yapmış olduğu bir amale pişman olması demektir. Tövbeden maksat nefsi emaresini, nefsi mutmeineye tebdil etmektir. Tövbe iki kısımdır: birincisi kabul olunur, ikincisi kabul olunmaz. Kabul olunan kısım Âdem mezhebi üzere Âdem tövbesidir. Kabul olmayan kısım ise şeytan mezhebi üzerine şeytan tövbesidir.

Buhul: Rızayı bari için malını Hak yoluna vermeye derler.

Seha: Malını Rızayı bari için Hak yoluna sarf edenlere derler. Mal ise iki kısımdır.

1. Mal-ı Salik

2. Mal-ı Fasik

Nefis: Nesi Emmare: Fazlasıyla kötülüğü buyuran nefis

Nefsi Levvame: Kötülük yapınca sahibini fazlasıyla kınayan nefis

Nefsi Mülhime: Sahibine iyiliği ilham eden nefis

Nefsi Mutmainne: İmanda hayır işlemekte hiçbir şüphesi kalmamış nefis

Nefsi radiyye: Tanrıdan gelen her şeye razı olan nefis

Nefsi Mardiyye: Tanrı rızalığını kazanmış nefis

Nefsi Safiyyeyajut Zekiyye: Her türlü kötülükten arınmış tertemiz olmuş nefis.

Mürşit: Bektaşilerde Baba'dır. Bazıları Halife Baba'dır. Hepsinin ruhani başkanı Dede Baba'dır.

Tasavvuf: Ehline göre kendi varlığından Cenabı Yüce Allah'ın varlığına yolculuk yapmaktan ibarettir. Bu yolculukta engeller çok fazladır. Dört temel hicap ve engel şudur:

Mal sevgisi,
Makam Sevgisi,
Taklit,
Şirk ve İsyân.

Kendinden ölen kimse ise Allah'ta diridir. Dört makamda ilerleme ise şöyledir:

1. İnsanlardan uzaklaşmak
2. Az konuşmak
3. Az yemek yemek
4. Olabildiğince az uyumak

Tefekkür: Kalbin çırasıdır. Tefekkür giderse o kalp de ziya kalmaz. Tefekkür en büyük ibadettir.

Şevk, İhtiyak ve Dehşet: Maşukun cemalini görmek için aşığın kalbinde bulunan heyecandır. Şevk ise Velîlerin kalbinde yakılan ateştir. Şevk ise muhabbettir sermayesi ise kendisidir. Dehşet ise bir kinayedir. Ansızın gelir ve kula yani salike ahzedip aklına galip olur. Kulun sabrını ve ilmini giderip hayran kılar.

Edep: Eline beline ve diline sahip olmanın toplamıdır.

Ulema: Ulema üç kısımdır.

Zahir ilmin bilir. Bâtın ilmin bilmez.

Bâtın ilmin bilir. Zahir ilmi bilmez.

Hem zahir hem bâtın ilmin bilir. Hakiki mürşit budur.

SONUÇ

Yukarıda ele alınan simge ve kavramların her biri, Bektaşilik öğretisi etrafında oluşan ayrıca bunu kendileri için bir yaşam biçimi olarak kabul edenlerin bu kavramlara yükledikleri anlamlardır. Bunların her biri günümüzde Bektaşiler için büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmanın sağladığı en önemli yarar, bu kavramların kullananlar tarafından ne gibi bir anlam taşıdığına ilk defa tespit edilmiş olmasıdır.

Kitabiyat

Book Presentation

Bektaşı Figürleri